

ΗΛΙΑΣ Π. ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ

Η ΔΙΚΗ ΜΟΥ ΛΕΥΚΑΔΑ

fagotto books

Δάνεια-ευχαριστίες

Το βασικό φωτογραφικό υλικό του βιβλίου προέρχεται από βιβλία των εκδόσεων fagottobooks, εκτός από εκείνες τις φωτογραφίες που αναφέρεται το αρχείο προέλευσης. Σε κάποιες φωτογραφίες δεν κατέστη δυνατή η εύρεση της πηγής όπως στη φωτογραφία του εξωφύλλου. Ο επιχρωματισμός της έγινε από τον Χρήστο Καπλάνη. Ευχαριστούμε όλους όσους παραχώρησαν φωτογραφίες για την έκδοση και ιδιαιτέρως την κυρία Μίρκα Ζακυνθινού.

Η δική μου Λευκάδα

Ηλίας Π. Γεωργιάκης

Πρώτη έκδοση: Ιούλιος 2020, © Fagottobooks Νίκος Θερμός

Επιμέλεια: Νίκος Θερμός

ISBN: 978-960-6685-87-3

Φωτογραφία εξωφύλλου: Το Πέραμα, 1956

Fagottobooks

Κεντρικό: Βαλτετσίου 15, 10680 Αθήνα

Τηλ.: 210-3645147, Fax: 210-3645149

Υποκατάστημα: Ζακύνθου 7, 31100 Λευκάδα

Τηλ./Fax: 26450-21095

e-mail: info@fagottobooks.gr

www.fagottobooks.gr

*Αφιερωμένο στον λατρεμένο μου νομό
και μεγάλο Λευκαδίτη ηθοποιό
Ηλία Λογοθέτη (Φρούφαλο)*

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ	9
Η Λευκάδα των γραμμάτων και των τεχνών	14
Καταξιωμένοι Λευκαδίτες	18
Η Οδύσσεια του Λευκάδιου Χερν	21
Αξίζει να σημειωθεί	28
<i>Βόλτα στην πόλη</i>	29
Το Πέραμα	31
Αρχιτεκτονική και τοπίο	34
Συνοικίες και τοποθεσίες στην πόλη της Λευκάδας	41
Η ηδονή των αναμνήσεων	41
Ο Μαρκάς	43
Στου Πουλιού	46
Η κρυφή γοητεία του μονόξυλου	51
Το παζάρι και οι βρύσες του	52
Το Μποσκέτο	54
Η Αγία Κάρα	55
Χάβρικα	56
Κουζούντελη	56
Οι 7 ανεμόμυλοι της πόλης	59
Σημεία ενδιαφέροντος εντός και πέριξ της πόλης της Λευκάδας	65
Το φρούριο της Αγίας Μαύρας	65
Το κάστρο του Γρίβα	65
Το νησάκι του Άγγελου Σικελιανού (Άγιος Νικόλας Λευκάδας)	66
Η μαρίνα	69
Αϊ-Γιάννης	70
Κυρά Φανερωμένη	76
Στην πόλη της Λευκάδας αξίζει να επισκεφθεί κανείς	78
<i>Βόλτα στο νησί</i>	
Λευκάδα μου	81
Διαδρομές στο νησί	84
Λευκάδα, η ομηρική Ιθάκη;	101
Ορεινή Λευκάδα	116
Διαδρομές στη θάλασσα	132

ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ	135
Το ελαιόλαδο.....	138
Το κρασί.....	139
Το μέλι.....	139
Φακές Εγκλουβής.....	139
Ψάρια και θαλασσινά.....	139
Το αυγοτάραχο.....	140
Το σαλάμι Λευκάδος.....	140
Το ροζολί.....	141
Η σουμάδα.....	141
Μαντολάτο και παστέλι.....	141
Άλλες γεύσεις.....	141
Το καρσάνικο κέντημα.....	142
Η λευκαδίτικη κουζίνα.....	145
Το λευκαδίτικο κρασί.....	150
Το παλιό οινοποιείο του ΤΑΟΛ.....	156
Το οινοποιείο της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Λευκάδας.....	156
Το συλλαλητήριο των αμπελουργών της Λευκάδας του 1935: Η μαρτυρία του Πάνου Γ. Ροντογιάννη.....	157

Η ΛΕΥΚΑΔΑ ΤΟΥ ΧΘΕΣ	161
Οι μπρανέλοι.....	161
Αγιομαυρίτικες ιστορίες.....	163
Η φάρσα με τις γάτες.....	165
Παιζιά, φουφού!.....	166
Το αλκοτέστ του Μπατιάλη.....	167
Ο «κόκκινος» Ζαφείρης.....	168
Ζαχαρής 1.....	169
Ο Ζαχαρής 2.....	172
Ο Έμπλαστρος.....	173
Ω! Δρόμο, πατέρα.....	173
Κοτσωλαίοι.....	173
Ο Σιορ-Σωτηράκης.....	174

Η τσάντα του Πανάγου.....	175
Το τραπέζι του Άγγελου.....	176
Ο Μπολσεβίκος.....	178
Buongiorno	178
Το τζίνι.....	178
Πάει και η κονσομουλαρία.....	179
«Φινέστρα κιούζα».....	181
Ραφιο-φωνικά.....	182
Το καπέλο του Φώντα	182
Σεισμός και θύελλες!.....	183
Η... Δέσπω	184
Τα λάστιχα.....	184
Τα... αεροπλάνα του Έμπλαστρα.....	186
Η εκδίκηση του Μπρούμη.....	186
Ο Διαμαντής και τα βαρέλια.....	186
Ο «Τελοσπέτ'ς».....	188
Ο σατανάς στο καζάνι του πατσά.....	190
Το «ρομπόλ'».....	191
<i>Ήθη και έθιμα της Λευκάδας.....</i>	<i>193</i>
Τα έθιμα της Πρωτοχρονιάς στην Λευκάδα.....	193
Η Διάνα.....	193
Θεοφάνεια: το έθιμο με τα πορτοκάλια.....	198
Το παλιό λευκαδίτικο καρναβάλι.....	199
Το αμπαλί: ένα παραδοσιακό παιγνίδι της Λευκάδας.....	214
Το κομμάτι.....	215
<i>Οι Λευκαδίτες.....</i>	<i>218</i>
Και το όνομα αυτού.....	218
Βούλης Βρεττός: ο σημαιοφόρος της παλιάς Λευκάδας.....	220
Κώστας Βαλαμόντε: ο αναρχικός της σκέψης.....	225
Σπύρος Φίλιππας-Πανάγος: άφησε δυνατά αποτυπώματα.....	230
Η ΙΔΙΟΜΟΡΦΗ ΝΤΟΠΙΟΛΑΛΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ	237
(επιλεγμένες λέξεις από το λευκαδίτικο γλωσσικό ιδίωμα)	
ΠΑΡΑΤΣΟΥΚΛΙΑ (ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ) ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ	271

Και είπα, όλα γύρω βλέποντας:
«Νησί,
αβασίλευτη στο πέλαο δόξα,
ω ριζωμένο
στο πολύβοο διάστημα,
και στου Ομήρου το στίχο
λουσμένο,
βυθισμένο στον ύμνο!...»

Άγγελος Σικελιανός

Νιώθω για σε, πατρίδα μου,
Στα σπλάχνα χαλασμό...

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

Για να γενεί η Ελλάδα πιο μεγάλη,
Να 'ταν κάθε νησί και μια Λευκάδα!

Γαλάτεια Καζαντζάκη

«Φοβάσαι το αντίκρυσμα της Λευκάδας, το χώμα της,
το νερό, τον αγέρα, τα βουνά, τη θάλασσα, τον ελαιώνα.
Όλα όσα αγίασε η ποίηση και τάκαμε πνεύμα, αιωνιότητα...»

Ηλίας Βενέζης

Αγία Μαύρα. Σκίτσο του Κωνσταντίνου Σκλαβενίτη

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ

Η Λευκάδα των ποιητών και των λογίων. Των χρωμάτων. Του απέραντου γαλάζιου, του άλλου μπλε της θάλασσας. Με τα πεύκα να υποκλίνονται στα κύματα. Η Ομηρική Ιθάκη. Πρωτοπόρος στον πολιτισμό. Με τα μονόξυλα, τους έρημους αλήτες στον μώλο. Η Λευκάδα των παιδικών μας χρόνων. Η μεγάλη ερωμένη. «Η αβασίλευτη στο πέλαο δόξα» του Σικελιανού. Η Λευκάδα της καρδιάς μας. Με τις μοναδικές ομορφιές, την καταπράσινη φύση, τον πολιτισμό της, την ιστορία της, την παράδοσή της και τους φιλόξενους ανθρώπους της.

Όσοι έρχονται στη Λευκάδα είναι σίγουρο ότι θα ξαναγυρίσουν. Γιατί η Λευκάδα είναι μάγισσα. Σε κερδίζει, σε αιχμαλωτίζει. Σε καθηλώνει. Λένε πως όσοι επισκέπτονται αυτό το νησί «μολύνονται» από μία ενδημική, χρόνια, πάθηση, μία μορφή τοξικομανίας, τη Λευκαδολατρία. Κι ότι δεν έχουν καμία ελπίδα διαφυγής.

Το όνομά της η Λευκάδα το πήρε απ' το ακρωτήριο Λευκάτας ή αλλιώς Κάβος της Κυράς, που βρίσκεται στο νοτιότερο άκρο του νησιού. Το ακρωτήριο στην αρχαιότητα ονομαζόταν Λευκάς πέτρα ή Λευκάς άκρα.

Η Λευκάδα έχει πάρει μέρος σε πολλές μεγάλες μάχες στο παρελθόν, όπως η ναυμαχία της Σαλαμίνας και η μάχη των Πλαταιών κατά τους περσικούς πολέμους. Στον πελοποννησιακό πόλεμο ήταν στο πλευρό των Σπαρτιατών. Ακολούθησε πιστά και τον Μέγα Αλέξανδρο στην τεράστια εκστρατεία του.

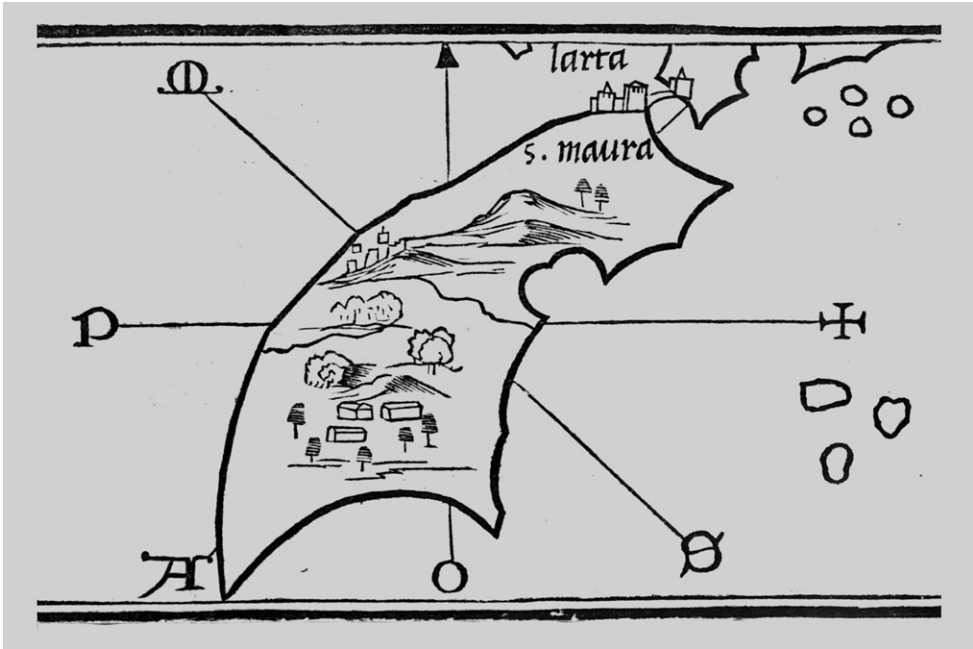
Κατά τη βυζαντινή περίοδο η Λευκάδα παρέμεινε στην αφάνεια. Μετά την πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους, το νησί πέρασε στην επικράτεια του Δεσποτάτου της Ηπείρου (1204-1293). Το 1293 δόθηκε από τον ηγεμόνα του Δεσποτάτου της Ηπείρου, Νικηφόρο Α΄ Κομνηνό, ως προίκα στον Ιωάννη Α΄ Ορσίνι. Ο Ορσίνι έκτισε το φρούριο της πόλης, ώστε να προστατέψει το νησί από τις επιδρομές των πειρατών. Λίγο καιρό αργότερα

κτίστηκε μέσα στο κάστρο και ο ναός της Αγίας Μαύρας απ' τον οποίο δανείστηκε το όνομά του και το κάστρο.

Στη συνέχεια, η Λευκάδα πέρασε στους Ανδηγαυούς (1331-1362). Το 1357 έχουμε την εξέγερση των χωρικών του νησιού κατά του ηγεμόνα της Γρατιανού Ζώρζη. Μεταξύ 1362-1479 έγινε κτήση των Τόκκων με την παραχώρησή της, το 1362, στον Λεονάρδο Α' Τόκκο. Οι κάτοικοι είχαν ζητήσει βοήθεια από τον Λεονάρδο, ο οποίος τους είχε υποσχεθεί συμμετοχή στην τοπική διοίκηση, σεβασμό στην περιουσία και τη θρησκεία τους. Αλλά αργότερα έδιωξε από τη Λευκάδα τον ορθόδοξο αρχιεπίσκοπο. Το 1479 οι Οθωμανοί καταλαμβάνουν το νησί, κυριαρχία που κράτησε 200 χρόνια. Η Λευκάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, γίνεται το μοναδικό νησί απ' τα Επτάνησα που γνωρίζει την τουρκική κατοχή. Το 1684 περνά στα χέρια των Ενετών, οι οποίοι μετέφεραν την πόλη απ' το κάστρο, όπου ήταν κτισμένη, στη σημερινή της θέση. Έτσι, έπειτα από 200 έτη οθωμανικής κατοχής, το νησί περνά στα χέρια των Βενετών και η μοίρα του θα είναι πλέον η ίδια με τη μοίρα των άλλων νησιών του Ιονίου, τα οποία είχαν πολιτική και κοινωνική ενότητα. Οι Βενετοί υποστήριζαν, αναγνώριζαν και επέτρεπαν στα Επτάνησα την τοπική τους αυτονομία, δημιουργώντας τοπικές αυτοδιοικήσεις, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει την έλλειψη επιρροής των βενετσιάνικων στοιχείων στις υποδομές και στον τρόπο ζωής των κατοίκων του κάθε νησιού, στοιχεία που είναι έντονα ακόμα και σήμερα. Το 1797, η Γαλλία με αρχηγό τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη καταλαμβάνει τη Λευκάδα, όπως και τα υπόλοιπα Επτάνησα. Τα οικονομικά μέτρα των Γάλλων Δημοκρατικών όμως είναι αβάσταχτα για τους ντόπιους πολίτες και προκαλούν δυσανεξία. Το 1798, οι Ρωσότουρκοι κάνουν επέλαση στο Ιόνιο και παίρνουν υπό την κυριαρχία τους τα Επτάνησα. Το 1807 η Λευκάδα και όλα τα νησιά του Ιονίου περνούν στα χέρια της Γαλλίας, η οποία έχει αλλάξει το πολίτευμά της, έχοντας δημιουργήσει ένα αυτοκρατορικό καθεστώς.

Το 1810, οι Βρετανοί κυριεύουν το νησί και μέχρι το 1814 έχουν καταλάβει όλα τα Επτάνησα. Τα αυστηρά μέτρα και οι αυταρχικοί νόμοι των Άγγλων, όμως, έχουν ως συνέπεια τις αντιδράσεις των πολιτών, με αποτέλεσμα να υπάρχουν επαναστάσεις και εξεγέρσεις, όπως εκείνη των Λευκαδιτών το 1819 που καταπολεμήθηκε με βιαιότητα και βαρβαρότητα. Το 1864, η Λευκάδα μαζί με τα άλλα Ιόνια νησιά, σύμφωνα με τις συνθήκες του 1863 και 1864, παραχωρείται επίσημα στην Ελλάδα και τα Επτάνησα μετά από πολλούς αιώνες ξένων κατοχών είναι πλέον ελεύθερα.

Πολλά είναι τα μοναδικά πλεονεκτήματα του νησιού. Κατ' αρχάς είναι η πλωτή γέφυρα του νησιού η οποία το καθιστά γενικότερα προσβάσιμο για τον επισκέπτη, από οποιοδήποτε μέρος κι αν έρχεται, ο οποίος κερδίζει ταυτόχρονα χρόνο και χρήματα γιατί δεν επιβαρύνεται με έξοδα φέρι μποτ. Επίσης γιατί οι παραλίες του νησιού (Πόρτο Κατσίκι, Εγκρεμνοί, Κάθισμα, Αγιοφίλι, Μύλος, Γιαλός, Γύρα, Αϊ-Γιάννης, Κάστρο, Καλαμίτσι κ.ά.) είναι από τις πιο όμορφες της Μεσογείου ενώ τα Πριγκηπόνησα (ένα σύμπλεγμα νησιών απέναντι από το

Χάρτης Λευκάδας / Benedetto Bordone / Bologna, 1534. Συλλογή Σπύρου και Μαίρης Σταύρου

Νυδρί) είναι απείρου κάλλους (μεταξύ αυτών και η Μαδουρή του Βαλαωρίτη και ο φημισμένος Σκορπιός). Έρευνες έχουν δείξει ότι τα πρώτα δείγματα πολιτισμού στο νησί υπάρχουν απ' την παλαιολιθική εποχή. Από ανασκαφές που πραγματοποίησε ο Γερμανός αρχαιολόγος Wilhelm Dörpfeld στην περιοχή του Νυδρίου, ανακάλυψε ευρήματα απ' την πρώιμη εποχή του Χαλκού (2700 π.Χ.) και διατύπωσε τη θεωρία ότι η Λευκάδα είναι η Ομηρική Ιθάκη.

Ελάτε λοιπόν να κάνουμε ένα μικρό ταξίδι στη δική μου Λευκάδα. Να μυρίσουμε τον οργισμένο μάραθο του Κάστρου. Να σεργιανίσουμε στα καντούνια της χώρας. Να απολαύσουμε τα «πανηγυρικά» ηλιοβασιλέματα στους Μύλους, στο Κάθισμα και στο Καλαμίτσι. Να «χαθούμε» στα κύματα της Νηράς και ν' «ακούσουμε» τη συναυλία της αρμύρας και του πεύκου. Να κοιμηθούμε με τον αγαπημένο ήχο της βροχής πάνω στον τσίγκο. Και να μαζέψουμε κρινάκια της άμμου από την παραλία της Γύρας μετά από μια ποδηλατάδα. Να κολυμπήσουμε στο Κρουνέρι, τη μυστική παραλία των παιδικών μου χρόνων. Και να δροσιστούμε κάτω από τα πλατάνια της Καρυάς.

